

Хрест тверезості – як засторога для поколінь

«Для пияка Богом є горілка, церквою – корчма, молитвою – прокльони та соромітські співанки, його священиком є шинкар. В горілці шукає він щастя, якого повинен шукати в Бозі. В корчмі серед поганої розмови слухає він наук з вуст шинкаря. Його діла... то крадіж, бійка, судові процеси та розпуста...» – Т. Лежогубський 1904 р.

З березня 1868 року в Ямниці почав свою святенницьку працю о. Антоній Струтинський. Сучасники згадували про нього так, він був «чоловіком прямим, любив правду і своїх прихожан». Своє завдання бачив у вихованні в людей християнської моралі і боротьби з негативними сторонами в житті громади, особливо з п'янством. Саме проблему алкоголізму, з якою громада Ямниці зіткнулася в серед. ХІХ ст. спробуємо висвітлити у даній статті.

В одноднівці «Під прапором Просвіти», що була видана з нагоди 40-літнього ювілею читальні у Ямниці Г. Якимечко так характеризує нашу громаду серед. ХІХ ст. «...Прийшов 1848 рік і повіяло волею. Селяни, п'яні з радості, хотіли втопити своє горе у горілці. Село п'янствувало, тратило свою землю, а жиди збивали маєтки. Село було темне й безпросвітне. І відродження української національної думки й української літератури не знайшло відгуку в широких масах.

Стан громади Ямниці був жалюгідний. Громада мала 9 корчем, у яких концентрувалося все життя Ямниці. В корчмах полагоджував важніші справи наказний війт Дмитраш. У корчмах закінчувався старий, або починався новий спір, але завжди при чарці горілки...».

Що ж творилося з громадою і чому до такого стану вона дійшла, спробуємо проаналізувати нижче. З історичних і етнографічних досліджень виразно вимальовується явище, коли споживання алкоголю супроводжувало не лише святкові події і дозвілля українського селянина, але й численні акти, пов'язані з виробничим процесом. Згідно з деякими даними, у тогочасній середній галицькій громаді протягом року відбувалося 40 весіль, 100 хрестин, 70 похоронів, а їх мешканці брали участь у 45 ярмарках. Усі ці події фактично ніколи не обходились без випивки. Нерідким явищем було відвідування корчми в будні дні. «Чаркою» як правило, завершувався кожен акт продажу корови чи навіть корця збіжжя.

Такі традиції та стереотипи поведінки передавалися з покоління в покоління. Через нерозуміння фізіологічної шкоди алкоголю (особливо низькоякісної горілки) для людського організму жахливі наслідки мав звичай давати його дітям для поліпшення апетиту і сну, для заспокоєння (щоб не плакали) тощо. Нерідким було явище, коли малолітні діти пили разом із дорослими у шинках.

Із результатів різних досліджень випливає, що близько 70-85% осіб ставали жебраками на ґрунті пияцтва. Вони також свідчать, що пересічний мешканець Галичини пропивав за своє життя щонайменше 5 тис. крон, тобто

суму, яка майже дорівнювала вартості селянського маєтку середніх розмірів. До того ж з 1860-х років в Галичині став розповсюджуватися звичай, коли платню давали пивом (6 літрів на день), причому, робітники не могли забрати його додому чи продати. Поширеною була практика, оплачувати працю наприклад за збирання картоплі у полі, горілкою, а людей які працювали при гуральнях, нерідко, як волів, поїли брагою.

Високий рівень споживання алкоголю суттєво вплинув і на загострення інших соціальних проблем, На ґрунті пияцтва зростала злочинність. Жадоба до грошей спрямовувала деяких мешканців села на шлях злочинів. Один з таких випадків трапився у ніч з 15 на 16 лютого 1875 року. Ямницький селянин Семен Каляндрук «вирубав» усю жидівську родину Грінів, які проживали по Тисменицькій вулиці у Станиславові. Під сокирою злочинця загинуло три особи. Якимось дивом урятувалася, не зважаючи на тяжку рану 9-річна дівчинка, яка після одужання впізнала в Каляндрукові вбивцю своїх родичів і кількамісячного брата. В суботу 5 липня 1875 року на подвір'ї станиславівської в'язниці злочинця було повішено.

Однак мабуть всьому є край. Починаючи з 1860-х років у Галичині розпочинається розвиток руху тверезості, який передусім очолило духовенство. Основоположником цього руху вважається митрополит М. Левицький. Висунута цим митрополитом програма за тверезість складалась з «поучення» всім священикам Галичини щодо проведення антиалкогольної пропаганди в містах та селах, а також визначала механізм створення і діяльності братств тверезості. На цій базі був вихований і о. А. Струтинський який зі своїм приходом до ямницької громади розпочинає велику роботу з «отверезення» громади. Боротьба з пияцтвом і просвіта для народу на довгі роки стала його головною турботою. Струтинський створює у Ямниці братство тверезості.

При вступі до братств тверезості члени складали присягу таких двох типів:

ПРИСЯГА НА ПОМІРКОВАНІСТЬ:

«Я (ім'я) прирікаю і присягаю Господу Богу, Матері Божій Пречистій Діві Марії, також моєму Ангелу Хоронителю, що за допомогою Бога у споживанні будь-коли усіх напоїв міцних завжди поміркованість зберігатиму, а горілки більше, ніж дві чарки малих на добу, аж до кінця мого віку ніколи не буду пити і до цієї міри кожного ближнього мого зі своїх можливих сил підпалювати та захочувати буду».

ПРИСЯГА НА ПОВНУ УТРИМАНІСТЬ:

«...зобов'язуюся від пиття горілки цілком, аж до смерті моєї, утримуватися, а в уживанні інших напоїв постійно зберігатиму поміркованість...».

У Ямниці була заведена «книга тверезості», куди заносились адреса, ім'я та прізвище членів, а також зазначалася форма присяги, яку ямничани приймали. Також кожен учасник братства отримував «грамоту», з якою його ховали після смерті.

13 жовтня 1874 року в переддень Святої Покрови за ініціативою о. Струтинського в Ямниці відбулися місійні урочистості, присвячені боротьбі з пияцтвом. На урочистості прибули представники сільських громад з Побережжя, Єзуполя, Сільця, Тязева, Павельча, Пасічної, Крихівців, а також Станиславова. Прибули також делегації з більш віддалених місцевостей — Стебника, Лядського, Бобровників і Старих.

Загалом в урочистостях взяло участь до 5 тис. прихожан як з Ямниці, так і з інших сіл. Чи був саме в цей день освячений пам'ятний хрест з приводу цієї події невідомо. Газета «Слово» тільки зазначала, що «два хрести сіяють днесь при мурованій дорозі во вечную пам'ять». Хрест поставили навпроти корчми і громада присягала на Біблії не пити. В час загальної трапези, яка відбулася опісля урочистостей, присутнім було роздано дві пісні против п'янства, які виконав хор ямницької молоді.

Нажаль, сьогодні точно невідомо яка ж доля спіткала первинного хреста тверезості. Однак завдяки плідній праці сільського товариства Рух, в 90-х роках було встановлено на тому ж місці пам'ятник про хрест тверезості та клятви ямничан.

Минуло з того часу 140 років. 9 корчем, що були колись у Ямниці замінили теперішні 15. Сьогодні цей хрест тверезості – як пам'ять минулих літ, немов застерігає ямничан, пригадуючи їм давнє лихоліття та остерігаючи, щоб не попали у нове.

Матеріал підготував Андрій СМІЖАК